

een navorscher is in het groote boek der natuur, zal hij er tal van schoone bladzijden mogen lezen.

Zonder vrees voor overdrijving zou men het Roderbosch met zijn omgeving kunnen noemen een waar natuurmonument.

Grijskerk.

Gebres. J. FEITSMA.

DE BOSPORUS.

Het is een merkwaardig feit dat, terwijl het aantal toeristen die Konstantinopel bezoeken in de laatste jaren zoo enorm toeneemt, het getal van onze landgenooten onder hen vrij wel stationnair en zeer klein blijft. Waaraan is dat te wijten?

Ik ben te lang reeds uit Nederland om op die vraag een

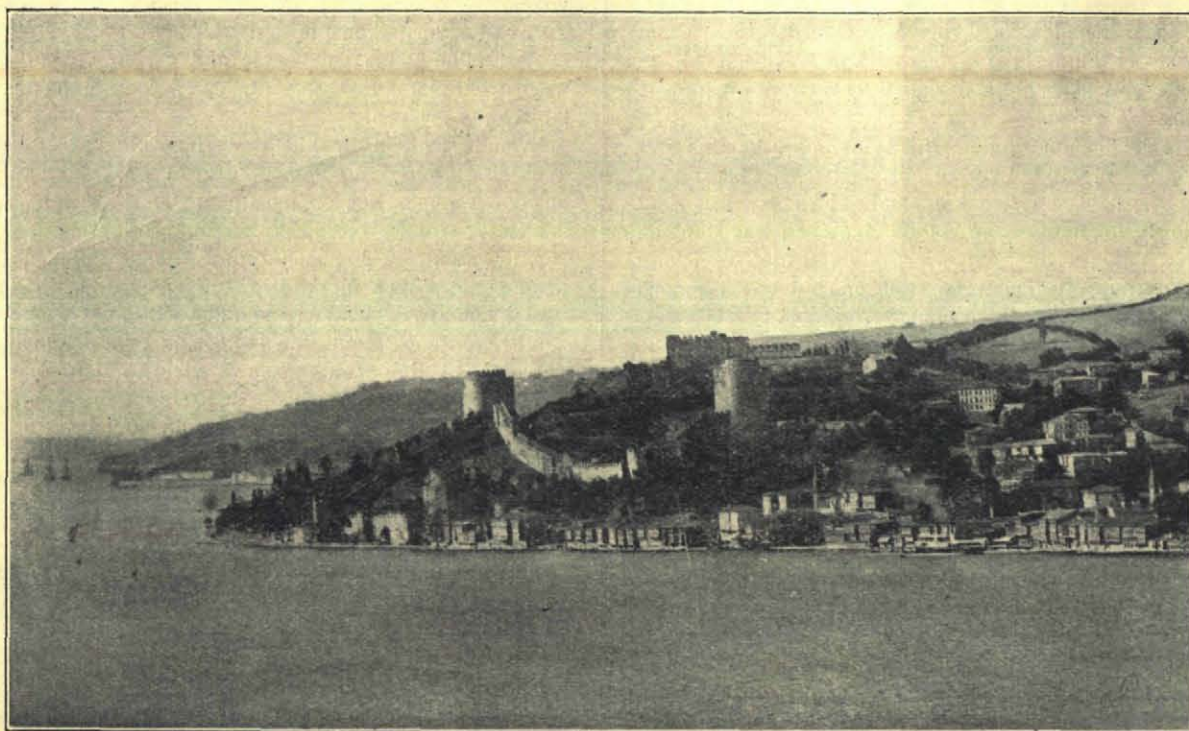
kenwijk, Pera, het kwartier der Europeanen van allerlei natiën.

Ook aan de overzijde van den Bosporus bouwde men huizen en straten en zoo werden het eeuwenoude Chalcedonië, thans Kadikeny, en Carisopolis, thans Scutari, bij Byzantium ingelijfd.

De ligging van deze reuzenstad, deels in Europa deels in Azië, aan de zee van Marmara, den Gouden Hoorn en den Bosporus is eenig schoon; ik ken Genua en Napels, maar die kunnen een vergelijking met de Turksche hoofdstad bij lange na niet doorstaan.

En komt men binnen hare muren, aanschouwt het stratenleven, dan eerst geraakt men tot het besef dat de naam »ummet ud-dunja«, moeder der wereld, voor deze stad zeer juist is gekozen; ongeveer alle natiën der aarde zijn er vertegenwoordigd en door hun samensmelting is een nieuw ras ontstaan, dat men Levantijnen noemt.

Over het algemeen denkt men dat de bevolking van de hoofdstad van het rijk der Osmanen meerendeels uit Turken bestaat; verre van dien; zij zijn wel de beheerschers, maar

Aan den Bosporus.

antwoord te durven geven, maar acht het toch niet ondienstig het reislustig publiek aan te sporen, als het reis-seizoen weër is gekomen, ook eens de hoofdstad van het Turkenrijk in hunne plannen op te nemen.

Deze metropole is wel een der wonderbaarste der wereld om haar hoog interessante geschiedenis, hare eenig schoone ligging in twee werelddeelen en zeker niet het minst door hare bevolking, gemengd zooals nergens anders.

De stad werd gesticht in den jare 658 voor Christus door Grieken en ontving haar naam van hun aanvoerder Byzar; het Byzantium van die dagen lag tusschen den Gouden Hoorn en de zee van Marmara; thans heet het Stamboul en is bijna geheel door Turken bewoond.

Aan de overkant van den Gouden Hoorn stichtten Venetianen en Genueezen in 1303 een kolonie, het tegenwoordige Galata, dat zich nu ver, zeer ver, uitstrekt langs de boorden van den Bosporus; hoog tegen en op de bergen aan welks voet deze handelswijk ligt verrees langzamerhand de Fran-

in zielental geheel de mindere; de Christen bevolking is oneindig veel grooter.

Men verdeelt de bevolking van Konstantinopel in drie hoofdgroepen, Mohamedanen, Christenen en Israëlieten; de eerste groep telt acht, de tweede vijf en de derde twee nationaliteiten of secten, te samen dus vijftien, terwijl er bovendien nog Zigeuners, Japanners, Albaneezen zijn en wie weet wat nog meer.

Daar allen hun eigen taal zooveel mogelijk in eere houden (alleen de Nederlandsche kolonie maakt in dezen een allertreurigste uitzondering) heerscht hier in den waren zin van het woord die spraakverwarring waardoor Babylon eens zoo bekend was.

De omstandigheden waaronder wij leven dwingen ons als het ware polyglot te worden en hij, die prijsstelt op een onafhankelijk leven, voelt zich dus genoopt minstens in een zestal verschillende talen zich verstaanbaar te kunnen maken.

Maar niet alleen op zijn taal stelt iedere natie prijs ook de kleederdracht wordt in eere gehouden en zoo ziet men dan hier den Turk, den Tsjerkjes, den Kurd, den Albanees, den Bulgaar in zijn kleurenrijk gewaad, den Bedouin en Arabier in zijn witte burnou, den Griek met zijn enorm wijden broek, den Russischen Jood in zijn kaftan, den negerslaaf met zijn rood baaitje en tegelijk met dezen den Europeaan gekleed zooals Parijs hem dit voorschrijft. Dat geeft kleur aan het stratenleven, het boeit het oog en doet den toerist een geheel andere kijk krijgen op veel wat hij meende te weten en toch niet wist!

En dan die geheimzinnigen reuzenbazaar, onmeet'lijk groot, door de gewelfde daken steeds in schemer gehuld, waar alles wat ter wereld is te koop wordt aangeboden, zoek eens zoo iets in Westersche landen, het bestaat er niet, evenmin als de weërga van de Aja Sofia, eens een Christentempel, waar thans de vrome Moslim de woorden prevelt »la houla va la quvata illa billah al ali, al azim.¹⁾

De reizende verwachtte hier geen automobiel, geen stoom-

want de breedte van den stroom en de hoogte van de bergen zijn verschillend. Andere plantensoorten dan aan de Rijn tieren op de oevers van den Bosporus en tusschen het groen der boomen ziet men niet middeleeuwsche kerken maar witte minarets en trotsche paleizen van louter marmer. Glanzender straalt de Oostersche zon, bonter zijn de kleederen der landskinderen en de frissche lucht met haar sterk zoutgehalte en de ontelbare visschen, die in het kristalheldere doorzichtige water rondartelen, herinneren er ons genoeg aan dat wij geen rivier bevaren maar de gasten zijn van den god der zee.

Wil men zich ongestoord geven aan het tooverachtige van dit oord, een stille samenspraak houden met den verblindenden hemel en den helderen vloed, men doet dan het best een kaïk te nemen, een van die slanke roeibooten die op den Bosporus en den Gouden Hoorn dezelfde dienst doen als de gondels in de stad der lagunen aan de Adriatische Zee.

Het vaartuigje is gebouwd van dunne planken en zoo

Kaïks op den Bosporus.

fiets, electrisch licht of draadloze telegrafie, evenmin als een drankwet; de eerste moeten nog komen, de laatste hebben wij niet van noode; ook de hotels zijn niet in alle opzichten wat men eerste klasse noemt, maar eenige ontbering is ook wel eens pikant en is in latere tijden al spoedig vergeten, terwijl zeer zeker blijvende zal zijn de herinnering aan het schoonē, het boeiende en frappante dat te genieten valt aan de boorden van Bosporus, Gouden Hoorn en de zee van Marmara.

Slechts zeer weinig reizigers krijgen van den Bosporus iets meer te zien dan de oevers; zij varen met een stoomboot op en af en zijn dan voldaan. De prachtige waterweg die den Pontus Euxinus met de zee van Marmara verbindt kan in vele opzichten met eenige deelen van de Rijn vergeleken worden. Maar deze vergelijking is niet geheel juist,

licht en wankel, dat het meer door het gewicht van den roeier als door eigen zwaarte in evenwicht wordt gehouden. Slechts enkele gasten kunnen er plaats in vinden en ook deze moeten er zich eerst aan gewennen dat de zitplaatsen meer berekend zijn naar de Oostersche zeden dan naar de Europeesche.

Een tochtje met een kaïk is bij zonnig weder een heerlijkheid. De golfjes, die tegen de kaïk kabbelen, blinken als edelgesteente.

Iets verder is het water groen als smaragd, nog eenige slagen met de riem en de kleur verandert in donker blauw. Zoo komen op luttele afstanden sterke kleur-verschillen te voorschijn; hoe weinig licht is daartoe in het Zuiden noodig!

Zoolang de hemel helder blijft behouden de golven van den Bosporus hun kleur: reeds bij het eerste schemerlicht van den morgen en nog bij het laatste schijnsel van den avond komen zij ons dan eens donker groen, dan weër intens blauw voor. Gloeit de hemel in volle zonneschijn dan vertoont de geheele stroom zich als donker violet.

¹⁾ Er is geen hulp en geen macht dan bij Allah den Verhevene, den Doorluchtige

De reizende, die wat meer tijd ter zijner beschikking heeft dan de meesten, mag er zich niet mede tevreden stellen de Bosporus op een stoomboot op- en af te varen, hij moet de bergen aan beide oevers beklimmen en genieten van het uitzicht; ook zonder gids kan men dat zeer goed doen.

Met eenig recht kan men den Bosporus in twee gedeelten scheiden een heroïsche en een idyllische. Heroïsch is het landschap, dat wij aanschouwen vanaf de ruïnen van den Byzantinische burcht bij Anatoli Kawak, het zoogenaamde Genuesche slot. Als van een Noordsche fjord rijzen de oevers van den Bosporus omhoog, stijf, koel en koud. Diep onder ons vloeit het blauwe water, waarop scheepjes met hun witte zeilen en vlugge stoomboten zich voortbewegen naar de zilte zee. Tot ernst stemt het gansche landschap. Zonder boom, zonder struik zijn de bergen, alleen aan het licht ontleenen zij hun betoovering. Heeft hier eens Frithjof gerust toen hij zijn mythische tocht maakte naar de Middellandsche zee? Juist hier missen wij die prachtige wolkgevaarten van het Noorden, donker en dreigend, waaruit de bliksem te voorschijn schiet.

Ook de hoogvlakte tusschen Kilia en Bujukdere is een bezoek overwaard. Komen wij er in den morgen als de nevelen nog hangen over den Bosporus, langzaam scheuren en als machtige coulissen uiteen worden geschoven, dan aanschouwen wij voor ons een prachtig berglandschap.

Maar lieflijker is het uitzicht van den Reuzenberg ten Noorden van Beikos, de om zijne sagen zoo beroemden Josua Dagh.¹⁾ Ook deze is gemakkelijk te bereiken, de reiziger behoeft zich slechts toe te vertrouwen aan een wagen, die veel van een huifkar heeft, met welke men hem voor enkele stuivers naar boven brengt. Reeds de weg er heen is schoon. Eerst rijdt men over de prachtige groene weide van Beikos, dan door een lommerrijk woud van kastanjeboomen en beuken, op wier loof het helle zonlicht schittert.

Zagen wij op de kale hoogte van het Genuesche slot diep onder ons den blauwen vloed, hier daalt de begroeide berg, die Josua's moskee draagt, langzaam af. Kwam ons op den berg van Anatoli Kawak het Noorden in de gedachte, hier herinnert alles aan het Zuiden.

Deze drie vergezichten op den Aziatischen oever van de zeeboezem zijn zoo verscheiden dat het der moeite zeer loont ze alle drie te leeren kennen.

Willen wij den Vuurberg bestijgen, dan gaan wij te Vane-koi aan wal en wandelen noordwaarts langs den Bosporus tot een voetpad rechts naar het park omhoog voert. Evenals het park van Therapia bedekt het de geheele berghelling, maar het verraadt veel minder de zorgende hand van den tuinman. De prachtige donkere Cypressen gelijken veel op onze dennen. Nu eens vormen zij een donkere heg, die het smalle voetpad slechts bescheidene ruimte gunt, dan omzoomen zij een kleine weide, een boskampje. Schuw treden zij elders terug om een reuzenplataan plaats te geven. Aan hun voet ruischt een bron: jonge Turksche meisjes wasschen er hunne bonte doeken.

Zulke schilderachtige tafreelen vindt men aan den Bosporus overal. Zij zijn even karakteristiek als die schaduwrijke plekjes, waar onder eeuwenoude woudreuzen de cafésdsje²⁾ zijne gasten bedient.

In die stille hoekjes is het heerlijk rusten. Onder den grootschen plataan staat een kleine moskee; er naast ligt een verwaarloosd kerkhof met drie of vier graven omgeven

door een kunstig hek. De reuzenplataan werpt op alles een donkere schaduw, op de huisjes, het straatje en de laatste rustplaats der dooden met de kleine vijgenboompjes. Hier kent men uur noch tijd. Menig geslacht genoot er van de rust, menig helder oog zal gesloten worden eer die geweldige woudreus zijn kroon neigt ten bodem!

De bekendste van alle plekjes wegens het schoon uitzicht dat men er heeft is de top van den Tschamlidscha of Bulgurly, de trotsche bergkegel van meer dan 260 meter in wiens nabijheid Scutari ligt. Het is daarboven een wereld op zichzelf. Naar het Oosten leiden lange schaduwrijke heggen van laurier, fraaie wegen naar den oever van den Golf van Ismid en geven den wandelaar uitzicht op de zee waarin de Prinseneilanden als lichtende topasen schijnen te zwemmen. In het Zuiden en Westen liggen, als kleine dorpjes, koloniën tegen de helling van den berg; hooger op ziet men glanzend witte landhuizen te midden van uitgestrekte tuinen en hoven.

Naar het Noordwesten voert door boschjes van wilde vruchtboomen en laurier de weg naar het tooverachtig keizerlijke lustslot Bejlerbey, geheel van marmer gebouwd. En dan ten slotte nog een langen langen blik op Konstantinopel, de millioenenstad, op Stamboul, Galata en Pera, het reusachtig domein Yildiz Kiosk, de schuilplaats van den beheerscher der geloovigen!

Het bestijgen van den Bulgurlu is gemakkelijk; bij de landingsbrug van Scutari vindt men eenige dozijnen Turksche wagens en schreeuwende paardejongens, die gaarne voor tien piaster⁴⁾ hun dier den vreemdeling voor een paar uur afstaan; den weg behoeft men niet te vragen, de knaap gaat als gids mede.

Laten wij hier op den Tschamlidscha afscheid nemen van den Bosporus; nooit zien we hem misschien weder, maar onuitwischaar zal blijven de herinnering aan zijn hemelsch blauwe wateren en eenig schoone oevers; menigmaal zal later voor ons opdoemen de reeds voor eeuwen beroemde zeeboezem die twee werelddeelen scheidt!

Konstantinopel, Juni 1907.

A.

⁴⁾ Ongeveer f 1.10; men geeft gewoonlijk nog een klein backschisch, fooi, bv. twee piaster.

KENNISMAKING.

W e maken en maakten op verschillende wijzen kennis met de kruiden des velds, de vogelen des hemels, het gedierte dat gaat en het gedierte dat kruipt of zwemt. Tegenwoordig zoeken we onbekenden en vinden vaak iets anders dan hetgeen we zochten, maar dat ons toch heel welkom is. In onze jeugd geschiedde zulks niet. Toen openbaarde de natuur zich aan ons, zonder dat we onzerzijds hiernaar streefden. Daardoor was de kennismaking toen met planten en dieren ongedwongen en maakte zij dikwijls een krachtiger indruk dan thans meestal het geval is. We hebben allen indrukken bewaard van die eerste ontmoetingen met onze vrienden der natuur, welke niet zelden van invloed waren op onze latere beschouwing omtrent hen.

Een der eerste dieren, hetwelk op indrukwekkende wijze aan me voorgesteld werd, was een rups. Ik was toen nog een heel klein jongetje en zag op de deel een groote, harige vlinderlarve bedaard voortkruipen. Ik vroeg aan onzen knecht, wat dit toch wel voor een dier zou zijn. Deze antwoordde met gemaakt gebaar van angst: „O, jongen een wolf! een wolf!”

¹⁾ Berg van Josua, bij wiens graf de Mohammedanen gaarne bidden om ziekten te voorkomen en rampen af te weren.

²⁾ Koffiehuishouders; zij verkoopen niets dan mokka, dat in zeer kleine kopjes wordt voorgediend met een groot glas frisch bronwater.